# DZIENNIK URZĘDOWY
## MINISTERSTWA ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH

**ROK II** **Warszawa, dnia 15 grudnia 1947 r.** **Nr 12**


Treść:



# 107

## ZARZĄDZENIE
## MINISTRA ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH

z dnia 8 listopada 1947 r.

**w sprawie kontroli przydziału gospodarstw poniemieckich na Ziemiach Dawnych.**

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych otrzymuje szereg danych, z których wynika, że wbrew kilkakrotnym zarządzeniom, nakazującym przeprowadzenie rewizji przydziału gospodarstw poniemieckich (zarządzenia z dnia 8 września 1945 r., z dnia 13 kwietnia 1946 r., z dnia 28 kwietnia 1947 r.), przydział tych gospodarstw pozostaje nadal dość często w sprzeczności z podstawowymi zasadami dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej a w szczególności, że obszar tych gospodarstw przydzielony jednej osobie, przekracza dozwolone normy, że znajdują się one nadal w posiadaniu osób nieuprawnionych do korzystania z reformy rolnej, lub też osób, które nie prowadzą przydzielonych im gospodarstw osobiście (a nawet często w tych gospodarstwach nie mieszkają), że wreszcie przydziału dokonano wbrew stanowisku czynnnika społecznego.

I.

W związku z powyższym wyjaśniam i przypominam:

1) że nieruchomości przejęte na cele reformy rolnej, a więc i gospodarstwa poniemieckie, myśl art. 1 ust. 2 pkt a, b i c dekretu z dnia 6 września 1944 r. (poza celami wymienionymi w pkt d i e) przeznaczone są na:
   a) upełnorolnienie istniejących gospodarstw karłowatych, małorolnych i średniorolnych;
   b) tworzenie nowych samodzielnych gospodarstw rolnych dla bezrolnych robotników i pracowników rolnych oraz drobnych dzierżawców;
   c) tworzenie w pobliżu miast i ośrodków przemysłowych gospodarstw dla produkcji ogrodniczo-warzywniczej;
2) że ponadto, w myśl właściwych umów międzynarodowych, gospodarstwa poniemieckie przydzielane być mogą repatriantom, jeżeli ci są zawodowymi rolnikami;
3) że w myśl znowelizowanego ponownie brzmienia § 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 mar-

ca 1945 r. (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 51), które to znowelizowane brzmienie zostanie w najbliższym czasie ogłoszone w Dzienniku Ustaw R. P., do korzystania z reformy rolnej, a więc i przydziału gospodarstw poniemieckich, uprawnieni są ci bezrolni, robotnicy i pracownicy rolni, oraz drobni dzierżawcy, którzy prowadzą samodzielne gospodarstwa domowe, a praca na roli stanowi dla nich zawód, dający główne źródło utrzymania;

4) że zasadę podaną wyżej w pkt 3 stosować należy również do repatriantów;

5) że zatem grunty z gospodarstw poniemieckich nie mogą być przydzielane osobom, w tej liczbie i repatriantom, dla których praca na roli nie stanowi zawodu i głównego źródła utrzymania (np. urzędnikom, nauczycielom, kupcom, rzemieślnikom, przedstawicielom wolnych zawodów i t.p.), z tym, że zakaz ten nie dotyczy rzemieślników wiejskich (kowali, kołodziei, cieśli i t.p.), którzy otrzymali działki gruntów o obszarze do 2 ha, oraz innych pracowników, którzy otrzymali już działki o obszarze do 1 ha;

6) że obszar gospodarstw utworzonych lub powiększonych w drodze wykonania reformy rolnej, a więc także obszar gruntów przydzielonych z gospodarstw poniemieckich winien być uzależniony od jakości gleby i stosunku miejscowego zapotrzebowania ziemi do będącego do dyspozycji zapasu ziemi, oraz nie może odbiegać zbytnio od norm wskazanych w art. 12 ust. 2 dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej;

7) że wreszcie, w myśl art. 1 ust. 1, art. 8 do 10 dekretu z dnia 6 września 1944 r., oraz art. 5 pkt c i art. 8 pkt b dekretu z dnia 13 września 1946 r. o organizacji Komisji Ziemskich, gospodarstwa poniemieckie nie mogą być przydzielone wbrew stanowisku czynnika społecznego (poprzednio pełnomocnika do spraw reformy rolnej, obecnie komisji ziemskiej).

W związku z wyjaśnieniami, podanymi wyżej w pkt 6, ustalam przy tym, co następuje:

Obszar gospodarstw utworzonych lub powiększonych z gruntów poniemieckich nie może przekraczać następujących norm maksymalnych, obejmujących użytki rolne, łącznie z lasami i wodami, jak również łącznie z gruntami znajdującymi się pod budynkami, podwórzami i t.p.:

a) na glebach należących do I klasy szacunkowej — do 7 ha,
b) na glebach należących do II klasy szacunkowej — do 9 ha,
c) na glebach należących do III klasy szacunkowej — do 12 ha,

z tym, że do I klasy szacunkowej zalicza się grunty I i II klasy gleboznawczej, do II klasy szacunkowej — grunty III i IV klasy gleboznawczej, do III klasy szacunkowej — grunty V i VI klasy gleboznawczej. Podział gruntów na klasy gleboznawcze ustala się według zasad, jakie były przyjęte w ustawie z dnia 26 marca 1935 r. o klasyfikacji gruntów dla podatku gruntowego (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 203) i tabeli, stanowiącej załącznik do tej ustawy.

Obszar lasu i wód w jednym gospodarstwie, stworzonym lub powiększonym z gruntów poniemieckich nie może przekraczać 4 ha.

Poza maksymalnym obszarem wyżej wymienionym, w skład gospodarstw tworzonych lub powiększanych z gruntów poniemieckich mogą wchodzić jedynie nieużytki właściwe, w rozumieniu pkt F tabeli klas gruntów, stanowiącej załącznik do wyżej powołanej ustawy z dnia 26 marca 1935 r., o obszarze nieprzekraczającym 30% obszaru wszelkiego rodzaju użytków w danym gospodarstwie.

Gdy gospodarstwo obejmuje grunty mieszane, należące do różnych klas szacunkowych, należy przyjąć normę maksymalną właściwą dla klasy gruntów, które w danym gospodarstwie przeważa.

Przekroczenie wyżej podanych norm maksymalnych dopuszczalne będzie jedynie w wypadkach wyjątkowych, a mianowicie:

1) gdy obszar istniejącego już gospodarstwa poniemieckiego, lub obszar przydzielonej już i zagospodarowanej działki przekracza wyżej wskazane normy maksymalne o mniej niż jeden hektar, oraz
2) w wypadkach szczególnie uzasadnionych, za zgodą Ministerstwa.

Przytoczone wyżej postanowienia stanowią podstawowe zasady dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej i dlatego akty nadania ziemi, wydane z naruszeniem tych zasad, winny być unieważnione w trybie nadzoru na podstawie art. 101 pkt b rozp. Prezydenta Rzplitej z dnia 28 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym.

Podstaw do unieważnienia tego rodzaju aktów nadania ziemi można się doszukiwać także w fakcie, że do niedawna przy nadawaniu gruntów z gospodarstw poniemieckich nie zachowywano trybu przewidzianego w art. 8 i nast. dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, a w szczególności, że wbrew postanowieniom art. 10 tego dekretu komisje ziemskie spełniające rolę pełnomocników do wykonania reformy rolnej, przy nadawaniu gospodarstw poniemieckich wyposażone były jedynie w głos opiniodawczy a nie decydujący, a zdarzało się niejednokrotnie, że urzędy ziemskie wydawały orzeczenia w przedmiocie nadania gruntu gospodarstw poniemieckich wbrew stanowisku komisji ziemskiej. W tego rodzaju wypadkach akt nadania może być uchylony także na podstawie

art. 101 pkt a cyt. rozporządzenia o postępowaniu administracyjnym.

II.

W celu ostatecznego usunięcia omawianych na wstępie niewłaściwości przy przydziale gospodarstw poniemieckich i zapewnienia realizacji powołanych wyżej podstawowych zasad dekretu z dnia 6 września 1944 r., opierając się na wyżej przytoczonych wyjaśnieniach i ustaleniach, zarządzam co następuje:

A) Specjalna akcja kontroli.

W terminie do dnia 28 lutego 1948 r. należy przeprowadzić specjalną akcję kontroli przydziału gruntu z gospodarstw poniemieckich.

Akcję tę przeprowadzą: 1) powiatowe i wojewódzkie władze administracji ogólnej, we współdziałaniu z 2) przedstawicielami czynnika społecznego w powiatowych i wojewódzkich komisjach ziemskich, którymi są delegaci rad narodowych i Związku Samopomocy Chłopskiej i którzy tworzą społeczne komisje kontroli przydziału gospodarstw poniemieckich (w skrócie: społeczne komisje kontroli).

Społeczne komisje kontroli rozpoczną swą pracę na wezwanie wojewodów i starostów niezwłocznie po otrzymaniu niniejszego zarządzenia. Komisje te wybiorą przewodniczących, którzy kierować będą ich pracami. Mogą one dokooptować do swego grona inne osoby oraz w razie potrzeby, powołać dla poszczególnych gmin lub części powiatów komisje pomocnicze.

Zadaniem specjalnej akcji kontroli w powołanym wyżej terminie jest:

1) usunąć (przez spowodowanie uchylenia aktów nadania) z gospodarstw poniemieckich wszystkie osoby (w tej liczbie i repatriantów), które w myśl zasad niniejszego zarządzenia nie są uprawnione do przydziału gospodarstw poniemieckich i winny być tych gospodarstw pozbawione;
2) zapoczątkować pracę nad dostosowaniem obszaru gruntów przydzielonych z gospodarstw poniemieckich do wskazanych wyżej norm maksymalnych, rozpoczynając od wypadków najbardziej jaskrawego naruszenia powołanych norm i pracę tę kontynuować następnie systematycznie w związku z klasyfikacją i szacunkiem gruntów oraz przygotowaniem wniosków o dokonanie wpisów hipotecznych.

B) Kontrola przed hipotekowaniem.

Równolegle ze wskazaną wyżej specjalną akcją kontroli przydziału gruntów z gospodarstw poniemieckich, kontrolę taką przeprowadzać należy systematycznie przy dokonywaniu klasyfikacji i oszacowania nadanej działki, przed wydaniem decyzji w przedmiocie kwalifikacji i szacunku oraz przy każdorazowym kierowaniu wniosków o wpisanie na rzecz nabywcy prawa własności nadanej działki.

Wniosek o zahipotekowanie nadanej działki może być skierowany do sądu dopiero po stwierdzeniu, że akt nadania nie ulega uchyleniu z przyczyn wskazanych w niniejszym zarządzeniu. Za ścisłe przestrzeganie powyższej zasady czynię odpowiedzialnymi zarówno obywateli starostów, jak i kierowników referatów rolnictwa i reform rolnych.

W celu dopilnowania ścisłego stosowania powyższej zasady zarządzam, aby przed każdorazowym skierowaniem do sądu wniosków o dokonanie wpisów hipotecznych, przygotowano według załączonego wzoru (wzór Nr 1) wykazy wniosków o dokonanie na rzecz nabywców wpisów prawa własności gruntów poniemieckich. Wykazy te podpisane przez kierownika referatu i starostę sporządzać należy w 4-ch egzemplarzach, z których jeden przechowuje się w aktach starostwa, pozostałe zaś przesyła się po jednym: do powiatowej komisji kontroli, do wojewódzkiej komisji kontroli oraz do urzędu wojewódzkiego (dział rolnictwa i reform rolnych).

C) Kontrola gospodarstw dotychczas zahipotekowanych.

Analogiczny przy tym jednak odrębny wykaz, według tego samego wzoru sporządzić należy dla gospodarstw poniemieckich dotychczas, t.j. do dnia otrzymania niniejszego zarządzenia zahipotekowanych na rzecz nabywców. Jeden egzemplarz tego ostatniego wykazu skierować należy w terminie do dnia 15 stycznia 1948 r. do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, jeden egzemplarz przechowuje się w aktach starostwa, pozostałe zaś dwa przesyła się do powiatowej i do wojewódzkiej komisji kontroli.

W przypadkach stwierdzenia, że przy przydziale gruntów z gospodarstw poniemieckich naruszono wskazane wyżej podstawowe zasady dekretu z dnia 6 września 1944 r., a w szczególności:

1) gdy grunty poniemieckie przydzielono osobie nieuprawnionej do korzystania z reformy rolnej, t.j. nie należącej do rzędu osób, które obejmuje przepis art. 1 ust. 2 pkt a, b i c dekretu z dnia 6 września 1944 r. oraz § 3 rozporządzenia wykonawczego do tego dekretu w przytoczonym wyżej znowelizowanym brzmieniu;

2) gdy grunty poniemieckie przydzielono repatriantowi, który nie prowadzi samodzielnego gospodarstwa domowego (np. jest na utrzymaniu innej osoby: małżonka, rodziców), lub dla którego praca na roli nie stanowi zawodu i głównego źródła utrzymania, który zatem ma inny zawód i inne źródło utrzymania;

3) gdy osoba, której przydzielono grunty z gospodarstw poniemieckich nie uprawia tych gruntów osobiście, lub przy pomocy najbliższej rodziny (żony, męża, rodziców, dzieci);

4) gdy przydzielono jednej osobie (rodzinie) grunty, których obszar w sposób rażący przekracza normy przewidziane w art. 12 dekretu z dnia 6 września 1944 r., t.zn. gdy obszar tych gruntów przekracza normy maksymalne wyżej wskazane;

5) gdy zostanie w sposób niewątpliwy stwierdzone, że grunty z gospodarstw poniemieckich przydzielono wbrew stanowisku większości komisji ziemskiej —

we wszystkich tych przypadkach należy skierować sprawę z wnioskiem o uchylenie aktu nadania do właściwej wojewódzkiej komisji ziemskiej, a gdy akt nadania wydany został przez wojewódzką komisję ziemską, wniosek o uchylenie tego aktu należy skierować do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

Wnioski o uchylenie aktów nadania gruntów poniemieckich zgłaszają do Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej lub do Ministerstwa wyżej wymienione społeczne komisje kontroli, lub powiatowa albo wojewódzka władza administracji ogólnej.

Do Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej wnioski mogą być zgłoszone na piśmie lub ustnie do protokółu. W imieniu społecznej komisji kontroli wnioski zgłaszane ustnie przedstawia upoważniony przez komisję jej przedstawiciel. Wnioski zgłaszane do Ministerstwa winny być skierowane na piśmie i zaopatrzone w uzasadnienie, a w razie potrzeby i w akta sprawy.

Zahipotekowanie gospodarstwa na rzecz nabywcy nie stanowi przeszkody do uchylenia aktu nadania, jeśli w myśl zasad niniejszego zarządzenia i na podstawie art. 101 postępowania administracyjnego uchylenie to winno nastąpić. Po uchyleniu aktu nadania, wpis hipoteczny ulega na wniosek urzędu wykreśleniu.

W razie uchylenia aktu nadania gruntów poniemieckich z powodu przekroczenia dopuszczalnych norm obszaru, jeśli przy tym nadzielony ziemią uprawiony jest do korzystania z reformy rolnej, należy mu przyznać posiadany grunt w zmniejszonym do dopuszczalnych granic obszarze, drogą wydania nowego aktu nadania. Przypomnieć przy tym należy, że za zgodą uprawnionego (art. 100 postęp. admin.), dokonać można zmiany aktu nadania, bez kierowania sprawy do władzy nadzorczej.

Grunty, o które zmniejszono obszar gospodarstwa, należy przeznaczyć na upełnorolnienie innych gospodarstw lub na stworzenie nowego gospodarstwa. Gdyby tego rodzaju zużytkowanie wymienionych ostatnio gruntów okazało się narazie niewskazane, należy je pozostawić czasowo dotychczasowemu użytkownikowi na warunkach dzierżawy.

W razie uchylenia aktu nadania w przypadkach wskazanych w pkt 2, repatriant zachowuje przysługujące mu prawa do odszkodowania za mienie pozostawione poza obecnymi granicami Państwa Polskiego, winien je jednak zrealizować przez ubieganie się o mienie nierolnicze lub o gospodarstwo rolne na Ziemiach Odzyskanych.

Szczegółowe zasady, według których rozdysponowane będą gospodarstwa uzyskane na skutek uchylenia aktów nadania, ustalone będą odrębnym zarządzeniem.

Wykonanie niniejszego zarządzenia nie powinno zahamować akcji wpisów hipotecznych, z tym jednak zastrzeżeniem, że akcją wpisów mogą być objęte jedynie grunty, których przydział nie stoi w sprzeczności z zasadami niniejszego zarządzenia, lub zostanie dostosowany do tych zasad.

Zarządzenie niniejsze obowiązuje tylko na obszarze Ziem Dawnych t.j. poza obszarem Ziem Odzyskanych i b. Wolnego Miasta Gdańska.

Za ścisłe wykonanie niniejszego zarządzenia czynię odpowiedzialnymi Obywateli Wojewodów i Starostów.

Minister:

*J. Dąb-Kocioł*

*Załącznik*

Starostwo w .........................................

Województwo .........................................

# WYKAZ WNIOSKÓW

**o wpisanie na rzecz nabywców prawa własności gruntów poniemieckich skierowanych do Sądu**

**w dniu** .................................................................................

| L. p. | Nazwisko i imię nadzielonego | Gmina Gromada | Z gospodarstwa | | Przydzielono obszar w ha według klas szacunkowych | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | po niemcu | o obszarze ha | I | II | III | Lasy Wody | Nieużytki | Ogółem |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 |
| | | | | | | | | | | |

| Z jakiego tytułu uprawniony, (małorolny, bezrolny, repatriant i t. p.) | Czy sam lub rodzice mają własne gospodarstwo (rozmiar) oraz własne budynki (jakie) | | | Czy poza rolnictwem ma inny zawód i jaki | Główny zawód nadzielonego | Uwagi |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Sam ha | Rodzice ha | Budynki (jakie) | | | |
| 12 | 13 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 |
| | | | | | | |

KIEROWNIK
REFERATU ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH

STAROSTA

Objaśnienia:

do rubr. 4 — Podać nazwisko i imię niemca.
„ „ 5 — Podać obszar gospodarstwa niemca.
„ „ 6—11 — Dla gospodarstw do 7 ha podać jedynie ogólny obszar.
„ „ 12—17 — Wypełnić posiłkując się informacjami czynnika społecznego.

Dla gospodarstw dotychczas zahipotekowanych wykaz nosi tytuł: Wykaz gospodarstw zahipotekowanych do dnia otrzymania zarządzenia z dnia 8 listopada 1947 r.

## PISMO OKÓLNE

z dnia 11 września 1947 r.

(Nr Wet. 4-VI-2/8)

**w sprawie zwalczania choroby Banga u bydła.**

W celu zapobieżenia szerzeniu się choroby Banga na terenie kraju Ministerstwo wprowadza jednolite instrukcje celem ścisłego przestrzegania.

Dla uzyskania zezwolenia na przeprowadzanie szczepień szczepem 19 Brucella abortus lekarze weterynarii winni zwracać się do Departamentu Weterynarii za pośrednictwem swych Urzędów Wojewódzkich, które niezwłocznie takie podania prześlą do Ministerstwa. Do podania winien być załączony dokładny wynik badania całej obory. Przygotowanie szczepionki będzie rozpoczynane dopiero po otrzymaniu zamówienia z miesięcznym terminem wysyłki. Zamówienia dla lekarzy wet., którym będzie udzielone zezwolenie na przeprowadzenie szczepienia, dokonywać będzie Departament Weterynarii.

Dyrektor Departamentu:

*Dr W. Trojanowski*

*Załącznik Nr 1.*

**Tymczasowe wytyczne szczegółowe do zwalczania ronienia zakaźnego Banga.**

1. Zwalczanie ronienia zakaźnego Banga u bydła oparte zostanie na następujących zasadach:
   a. ochrona obór wolnych od ronienia zakaźnego;
   b. zwalczanie ronienia zakaźnego w oborach zapowietrzonych.
2. Uznanie obory za wolną od ronienia zakaźnego może nastąpić tylko w tych oborach, w których co najmniej od 1 roku nie było wypadku ronienia zakaźnego i w których badanie w kierunku choroby Banga całego pogłowia, przeprowadzone trzykrotnie w odstępie co najmniej 1/2-rocznym, dawało wyniki ujemne.
3. Celem ochrony obór wolnych od ronienia zakaźnego posiadacz winien:
   a. dokupywać nowe sztuki tylko z obór wolnych od ronienia zakaźnego, w razie zaś braku takich nabywać tylko młode sztuki w wieku od 6 miesięcy do 1 roku;
   b. przed wprowadzeniem nowego zwierzęcia do obory przeprowadzić badanie serologiczne krwi i mleka dwukrotnie w odstępie trzymiesięcznym, u byków zaś oprócz badania krwi, należy przeprowadzić badanie spermy (badanie spermy przeprowadza Zakład Chorób Bydła P. I. W. w Puławach); przed uzyskaniem wyników ujemnych w tych badaniach zwierzęta nie mogą być dołączone do reszty stada, lecz muszą być trzymane w odosobnieniu, a byków nie wolno użyć do krycia;
   c. młodzież trzymać w osobnej oborze i skarmiać mlekiem tylko z własnej obory; mlekiem z mleczarni wolno skarmiać tylko po uprzednim przegotowaniu; w razie niemożności trzymania młodzieży w oddzielnej oborze winna ona stać osobno;
   d. dwukrotnie w ciągu roku przeprowadzać badanie krwi wszystkich zwierząt w wieku powyżej 1 roku;
   e. krowy i jałówki kryć tylko własnymi zdrowymi buhajami w razie konieczności użycia byków obcych winny one być niereagujące i pochodzić z obór uznanych za wolne od ronienia zakaźnego;
   f. urządzić osobne pomieszczenie do cielenia się krów; w wypadku poronienia wydalony płód i błony płodowe mają być przechowywane w chłodzie zdaleka od obory i zapasów karmy aż do przybycia lekarza wet., który obowiązany jest natychmiast przesłać do badania części łożyska (przede wszystkim zmienione patologicznie) oraz próbę krwi zwierzęcia roniącego; do badania można przesyłać także płód lub jego żołądek wraz z treścią (po podwiązaniu przełyku i dwunastnicy) lub odcinek przekrwiony jelita cienkiego;
   g. paść zwierzęta na wspólnych pastwiskach tylko z takim bydłem obcym, które jest uznane za zdrowe.
4. Zabronione jest udzielanie zwierzętom pomocy lekarskiej (zwłaszcza przy porodach) przez osoby, nie będące lekarzami weterynarii.
5. Zasada zwalczania ronienia zakaźnego w oborach zapowietrzonych jest:
   a. dążenie do wychowu nowego stada, wolnego od ronienia zakaźnego;

b. eliminacja zwierząt uznanych za zakażone Brucella abortus na podstawie badania serologicznego lub bakteriologicznego,

6. Należy pamiętać, że szybką likwidację zarazy osiągnie się wówczas, gdy zakażone zwierzęta usunie się jak najprędzej z obory. Usunięcie ich jest tym ważniejsze, gdy nie można należycie odosobnić zwierząt zdrowych i zakażonych.
Likwidację zwierząt zakażonych należy przeprowadzać w zależności od stopnia niebezpieczeństwa w rozpowszechnianiu zarazy, a więc:
a. poddawać natychmiastowemu ubojowi byki uznane za zakażone na podstawie badania serologicznego lub bakteriologicznego.
b. poddawać ubojowi w stosunkowo szybkim tempie zwierzęta reagujące dodatnio, nie opłacające się gospodarczo np. jałowe, dające mało mleka i chore. Zwierzęta winny być poddawane ubojowi w najbliższych rzeźniach z adnotacją na świadectwach pochodzenia „Bang"; w rzeźni winny być niszczone narządy płciowe i krew; wymię dopuszcza się do spożycia jako warunkowo zdatne.

7. Postępowanie w oborach zapowietrzonych winno być prowadzone następująco:
A. całkowicie odosobnić zwierzęta reagujące ujemnie od zwierząt reagujących dodatnio; o ile jest niemożliwe trzymanie zwierząt w dwóch pomieszczeniach, należy rozdzielić dotychczasową oborę przez zbudowanie ściany drewnianej; gdzie i tego nie można zrobić, należy ustawić osobno zwierzęta zakażone;
B. zwierzęta mające rodzić (ewent. poronić) należy umieszczać w osobnym pomieszczeniu tzw. oborze do cielenia, z której zwierzęta można wypuszczać najmniej w 14 dni po porodzie (poronieniu); przed powrotem do ogólnej obory zwierzęta muszą być oczyszczone i obmyte, nadto zewnętrzne narządy płciowe, ogon, wymię i nogi winny być odkażone 3% lizolem.
Obora do cielenia:
a. winna być specjalnie w tym celu wybudowana; jeżeli nie ma możności na to, wówczas na urządzenie jej można wybrać miejsce w innym budynku lub nawet może to być szczelną ścianą odgrodzona część tej samej obory z osobnym wejściem; obory do cielenia należy urządzić dwie: jedną dla krów niereagujących, drugą dla krów reagujących, pożądane jest urządzenie w każdej z tych obór większej ilości przegród;
b. winna posiadać podłogi i ściany łatwe do oczyszczenia i odkażenia; przy tym nie można dopuścić, aby jakiekolwiek ścieki, wydzieliny, wydaliny lub nawóz z obory do cielenia przedostawały się do pomieszczeń ogólnych dla bydła;
c. winna być zaopatrzona w oddzielne przedmioty użytku oborowego; nie wolno w niej używać ogólnego sprzętu oborowego;
d. winna być po każdorazowym użyciu dokładnie odkażona, a poza tym w czasie postoju w niej zwierząt należy możliwie najczęściej przeprowadzać odkażanie; łożysko i obornik z niej winny być bezwzględnie niszczone przez spalenie lub głębokie zakopanie.
C. przychówek należy trzymać osobno lub razem ze zwierzętami reagującymi ujemnie;
D. cielęta należy karmić mlekiem od krów reagujących ujemnie lub mlekiem przegotowanym;
E. oddzielny personel winien być do obsługiwania zwierząt zdrowych i zakażonych oraz oddzielne przedmioty użytku oborowego; o ile nie ma tylu osób, należy wpierw obrządzić zwierzęta zdrowe, a potym zakażone, po czym starannie umyć ręce oraz odkazić ręce i obuwie (nogi); wskazane byłoby zaopatrzenie personelu oborowego w łatwe do odkażenia buty gumowe;
F. pastwiska i wodopoje musza być oddzielne dla zwierząt zdrowych i zakażonych;
G. mleko z zapowietrzonych obór wolno sprzedawać tylko po przegotowaniu lub odstawiać do mleczarni, gdzie winno być pasteuryzowane;
H. w wypadku poronienia wydalony płód i błony płodowe mają być przechowywane w chłodzie zdaleka od obory i zapasów karmy aż do przybycia lekarza wet., który obowiązany jest natychmiast przesłać do badania części łożyska (przede wszystkim zmienione patologiczne) oraz próbę krwi zwierzęcia roniącego; do badania można przesyłać także płód lub jego żołądek wraz z treścią (po podwiązaniu przełyku i dwunastnicy) lub odcinek przekrwiony jelita cienkiego.

8. Obowiązek urządzenia obory do cielenia jest podstawowy i nie wolno rozpocząć akcji w oborze, której posiadacz pomieszczenia takiego nie urządzi.

9. Obora, w której rozpoczęto akcję zwalczania ronienia zakaźnego może być obsługiwana tylko przez buhaje niereagują-

ce serologicznie. Do buhaja mogą być doprowadzane tylko zwierzęta niereagujące serologicznie.

W oborach zapowietrzonych krowy rodzące normalnie o czasie mimo reakcji serologicznej dodatniej oraz krowy, które miały poród przedwczesny lub poroniły, mogą być kryte dopiero po upływie 3 miesięcy po ocieleniu lub poronieniu i to pod warunkiem, że nie wykazują zmian chorobowych narządów płciowych.

W zagrodzie zapowietrzonej należy dla każdej grupy krów (reagujących i niereagujących serologicznie) przeznaczyć osobnego zdrowego buhaja, przy czym buhaj wyznaczony dla grupy zwierząt reagujących nie może być używany do krycia innych zwierząt. W wypadku niemożliwości posiadania dwóch buhajów należy stosować sztuczne unasiennianie, jeśli zaś nie można go przeprowadzić, należy przedsiębrać środki ostrożności w stosunku do posiadanego buhaja; po pokryciu zwierzęcia zakażonego przepłukać napletek środkami odkażającymi, po czym przez jeden dzień buhaj nie powinien być używany.

10. Do obory zapowietrzonej nie wolno wprowadzać nowych zwierząt. W wypadkach konieczności gospodarczej można wprowadzić do zagrody nowe zwierzę, lecz tylko do obory ze zwierzętami niereagującymi i tylko zwierzę uznane za wolne od ronienia zakaźnego. Jeżeli nie ma ono odpowiedniego świadectwa należy przed wprowadzeniem nowego zwierzęcia do obory przeprowadzić badanie serologiczne krwi i mleka, u byków zaś badanie spermy, dwukrotnie w odstępie trzymiesięcznym; przed uzyskaniem wyników ujemnych w tych badaniach zwierzęta nie mogą być dołączone do reszty stada, lecz muszą być trzymane w odosobnieniu.
11. Obory winny być przynajmniej 2 razy na rok oczyszczane i odkażane.
12. Świń nie należy umieszczać w oborach dla bydła rogatego.
13. Stosowanie jakichkolwiek szczepionek przeciwko ronieniu zakaźnemu Banga z wyjątkiem wskazanych przez Ministerstwo jest bezwzględnie zabronione.

*Załącznik Nr 2.*

## INSTRUKCJA

### w sprawie postępowania lekarsko-weterynaryjnego celem stwierdzenia choroby Banga u bydła.

I. Badanie krwi.

1. Pobranie krwi należy przeprowadzić przed tuberkulinizacją i nie wcześniej, jak po upływie 6 tygodni od ostatniego badania.
2. Krew należy pobrać od wszystkich sztuk bydła powyżej 1 roku życia (z wyjątkiem wołów), które znajduje się w danej zagrodzie.
3. Krew pobiera się z żyły jarzmowej na wysokości górnej $^1/_3$ szyi. Dla lepszego uwidocznienia żyły można zacisnąć szyję zwierzęcia paskiem lub postronkiem.
4. Miejsce pobrania krwi na skórze należy przed wbiciem igły odkazić alkoholem.
5. Do pobrania krwi używać należy świeżej igły do każdego zwierzęcia.
6. Krew należy pobierać do wyjałowionych probówek, nadesłanych przez P. I. W. i oznaczonych liczbą porządkową, odpowiadającą spisowi zwierząt w danej oborze.
7. Pobrane próby krwi należy przesłać do wyznaczonego dla danego terenu Wojewódzkiego Zakładu Higieny Weterynaryjnej. Celem zapobieżenia zbiciu się probówek należy pod stelarze oraz na wierzch probówek położyć warstwy papieru lub waty. Na górnej warstwie waty należy położyć wykaz zwierząt, po czym skrzynkę zamknąć i wysłać jako przesyłkę ekspresową.
8. Badanie krwi w pracowniach przeprowadzane będzie przy pomocy aglutynacji probówkowej oraz w wypadkach wątpliwych odczynu wiązania dopełniacza.

   Krew byków będzie badana za pomocą obydwu reakcji.

II. Badanie mleka.

Mleko do badania przesyła się w ilości co najmniej 100 cm³. Wymię starannie obmywa się ciepłą wodą z mydłem, odkaża się strzyki 60% alkoholem, obsusza się watą lub gazą jałową, potem zdaja się kilka pierwszych wytrysków mleka do przeznaczonego w tym celu kubła, następnie do specjalnie przygotowanego jałowego naczynia, napełniając je całkowicie, aby uniknąć zmaślania. Pobrane próby mleka należy natychmiast wstawić do zimnej wody, by je odpowiednio przechłodzić, następnie celem zapobieżenia ścięciu się mleka (zwłaszcza w porze ciepłej) w czasie przesyłki należy na 100 cm³ mleka dodać 0,5 gr kwasu bornego lub 5 kropli 0,2% Kalium bichromatum.

III. Postępowanie w wypadku poronienia.

1. W wypadku poronienia lekarz wet., przeprowadzający badanie, obowiązany jest

niezwłocznie przesłać do badania do właściwej pracowni rozpoznawczej co najmniej 2 — 3 kotyledony łożyska (przede wszystkim patologicznie zmienione) oraz próbę krwi i mleka wraz z pismem przewodnim.

2. W wypadku przesyłania płodu, żołądków lub odcinka jelita, należy uważać, by były zapakowane w skrzynkę z podściółką z torfu lub trocin, żeby w nią wsiąkał wydzielający się ewentualnie płyn. Płód, żołądki lub jelito dla zabezpieczenia przed gniciem należy owinąć w szmatkę zanurzoną w 1% formalinę lub 1% roztwór karbolu i dokładnie wyżętą.
3. Pracownia przeprowadzi badanie bakteriologiczne próbek łożyska w kierunku pał. Banga i gruźlicy, a w wypadku negatywnych wyników badania przeprowadzi badania krwi i mleka.

V. Badanie spermy.

1. Spermę należy pobierać od byków przy użyciu wyjałowionej alkoholem sztucznej pochwy do jałowych probówek.
2. Probówki z pobraną spermą należy umieścić w termosie z lodem i przesłać wraz z pismem przewodnim, zawierającym wyniki badania klinicznego, do Zakładu Chorób Bydła P. I. W. w Puławach. Jednocześnie ze spermą należy przesłać do badania krew od danego buhaja.
3. W wypadku podejrzenia o zakażenie chorobą Banga lub o jałowość, nie mogąc pobrać nasienia we własnym zakresie, należy porozumieć się z Zakładem Chorób Bydła P. I. W., który w miarę możności deleguje swego pracownika celem pobrania próbek.

*Załącznik Nr 3.*

## INSTRUKCJA

### w sprawie szczepień przeciwko ronieniu zakaźnemu bydła za pomocą szczepionki szczepem 19.

1. Szczepionka jest hodowlą żywą szczepu Buck 19 Brucella abortus. Produkowana może być tylko przez Państwowy Instytut Weterynaryjny.
2. Szczepienie może być przeprowadzane tylko w zagrodach, w których znajdują się zwierzęta zakażone chorobą Banga lub które są specjalnie narażone na zarażenie.

   Szczepienie może być przeprowadzane tylko po otrzymaniu zezwolenia z Departamentu Weterynarii, któremu ma być przedłożona prośba o zezwolenie przy załączeniu wyników badań serologicznych lub badań bakteriologicznych łożyska lub płodu. O udzielonym zezwoleniu Departament powiadomi właściwy Urząd Wojewódzki i P. I. W.
3. Szczepienia przeprowadza się na boku szyi: 2 zastrzyki podskórne po 10 $cm^3$ każdy z przerwą 2 do 3 tygodni.

   Szczepienie przeprowadza się u jałówek w wieku od 4 do 8 miesięcy.

   Wzbronione jest szczepienie byków, byczków, krów i jałówek cielnych oraz zwierząt reagujących serologicznie dodatnio.

   Lekarz weterynarii, przeprowadzający szczepienie, winien zachować wielką ostrożność przy zabiegach, ażeby uniknąć zakażenia siebie oraz innych osób.
4. W oborach, w których przeprowadzane będzie szczepienie, bezwzględnie musi być urządzone izolowane pomieszczenie do cielenia, gdzie będą umieszczane zwierzęta mające rodzić lub poronić. Pomieszczenie to w czasie postoju w nim zwierząt winno być możliwie najczęściej jak najstaranniej oczyszczone i odkażane.
5. Po każdym poronieniu lub porodzie przedwczesnym zwierzęcia szczepionego należy posłać próbki łożyska i próbkę krwi do Wojewódzkiego Zakładu Higieny Weterynaryjnej wraz z dokładnymi danymi w piśmie przewodnim.
6. Państwowy Instytut Weterynaryjny dostarczać będzie szczepionkę tylko na polecenie, które będzie mu przesłane przez Departament Weterynarii.

   P. I. W. winien prowadzić ścisłą kontrolę wysyłek, gdzie winny być zapisane, oprócz daty wysyłki i ilości wysłanej szczepionki, nazwiska i adres lekarzy weterynarii, którzy otrzymali szczepionkę, numer zezwolenia i zagrody szczepione. Księga kontroli wysyłek winna być okazana na każde żądanie przedstawicielowi Departamentu Weterynarii.
7. Wobec tego, że szczepionka jest bardzo wrażliwa na wpływy zewnętrzne, winna być używana możliwie natychmiast po otrzymaniu przez lekarza weterynarii w terminie nie przekraczającym okresu jej ważności. Szczepionka winna być trzymana w chłodzie aż do chwili zastrzyku.
8. W czasie szczepień lekarz weterynarii zobowiązuje posiadaczy bydła do ścisłego zastosowania się do przepisów, zawartych w instrukcji „Tymczasowe wytyczne szczegółowe do zwalczania ronienia zakaźnego Banga", której odpis wręcza posiadaczowi bydła.

## PISMO OKÓLNE

z dnia 30 września 1947 r.

(Nr Wet. 4-VI-1/9).

**w sprawie zwalczania gruźlicy u bydła.**

Ministerstwo dla ujednolicenia postępowania na terenie kraju przy zwalczaniu gruźlicy u bydła wprowadza szczegółowe instrukcje z obowiązkiem ścisłego przestrzegania.

w/z Dyrektor Departamentu:
*Dr St. Krauss*

*Załącznik Nr 1.*

Tymczasowe wytyczne szczegółowe do zwalczania gruźlicy u bydła.

1. Zasadą, na której należy oprzeć zwalczanie gruźlicy jest:
   a. ochrona obór wolnych od gruźlicy,
   b. zwalczanie gruźlicy w oborach zapowietrzonych.
2. Uznanie obory za wolną od gruźlicy może nastąpić wówczas, kiedy trzy kolejne badania (zapomocą tuberkulinizacji i badania klinicznego), wykonane w odstępach co najmniej 6-miesięcznych, nie wykażą zwierząt chorych, ani też reagujących dodatnio lub wątpliwie.
3. Celem ochrony obór wolnych od gruźlicy posiadacz winien:
   a. dokupywać nowe sztuki tylko z obór wolnych od gruźlicy;
   b. przed wprowadzeniem zwierzęcia do obory przeprowadzić jego tuberkulinizację i badanie kliniczne;
   c. młodzież trzymać w osobnej oborze i karmić mlekiem tylko z własnej obory; mlekiem z mleczarni wolno karmić tylko po uprzednim przegotowaniu; w razie niemożliwości trzymania młodzieży w oddzielnej oborze winna ona stać razem zgromadzona w osobnej części obory;
   d. dwukrotnie w ciągu roku przeprowadzać tuberkulinizację i badanie kliniczne całej obory (łącznie z cielętami); zwierzęta z gruźlicą otwartą muszą być poddane natychmiastowemu ubojowi, a zwierzęta reagujące dodatnio na tuberkulinę odosobniać i jak najszybciej sprzedawać na rzeź; po usunięciu takich zwierząt należy przeprowadzić dokładne odkażenie obory i ponowną tuberkulinizację najwcześniej po 2 miesiącach.
4. Zasadą zwalczania gruźlicy w oborach zapowietrzonych jest:
   a. dążenie do wychowu nowego stada wolnego od gruźlicy;
   b. niezwłoczne usuwanie ze stada zwierząt z otwartymi postaciami gruźlicy celem niedopuszczenia do rozszerzania się choroby.
5. Do praktycznego przeprowadzenia powyższych zasad potrzebne są następujące badania:
   a. dwukrotna w ciągu roku tuberkulinizacja całego stada celem wykrycia zwierząt, które, nie wykazując żadnych oznak klinicznych, są dotknięte zakażeniem gruźliczym;
   b. jednoczesne z tuberkulinizacją badania kliniczne celem wykrycia zwierząt z otwartą gruźlicą.
6. Badaniu w danym punkcie podlega całe znajdujące się tam pogłowie bydła rogatego.
7. W wyniku przeprowadzonych badań lekarz weterynarii, przeprowadzający badanie, wyjaśnia posiadaczowi stan jego stada ze stanowiska epizoocjologicznego oraz udziela mu wskazówek co do dalszego postępowania.
8. Postępowanie w oborach zapowietrzonych winno być prowadzone następująco:
   a. zwierzęta z otwartą gruźlicą winny być natychmiast likwidowane z urzędu poprzez poddanie przymusowemu ubojowi; postępowanie w przypadkach otwartej gruźlicy winno się odbywać w myśl obowiązujących przepisów;
   b. zwierzęta reagujące dodatnio przy tuberkulinizacji winny być zupełnie odosobnione od zwierząt niereagujących i w miarę możności poddawane ubojowi po wykorzystaniu gospodarczo-użytkowym (po wycieleniu, zdojeniu i utuczeniu): o ile nie można zwierząt reagujących dodatnio umieścić w innym pomieszczeniu, należy ustawić te zwierzęta w oborze tak, aby się bez-

pośrednio nie stykały ze zwierzętami niereagującymi; w ostatnim przypadku należy oddzielić obie grupy zwierząt wysoką, szczelną ścianą, sięgającą aż do sufitu;

c. przed przestawieniem zwierząt należy przeprowadzić oczyszczenie i odkażenie żłobów przez dokładne wyszorowanie wodą gorącą z ługiem, następnie wywiezienie nawozu z obory i wybielenie gorącym świeżo gaszonym wapnem całej obory lub odkażenie wapnem chlorowanym;

d. młodzież winna być bezwzględnie chowana w osobnej oborze, nie mającej żadnego połączenia z oborą zapowietrzoną, z zachowaniem przepisów higieny; cielęta należy tu przenosić natychmiast po urodzeniu;

e. cielęta karmić mlekiem tylko od krów reagujących ujemnie na tuberkulinę i niepodejrzanych klinicznie lub mlekiem przegotowanym;

f. oddzielny personel winien być do obsługiwania obory zdrowej i zapowietrzonej oraz oddzielne przedmioty użytku oborowego (wiadra, miotły, zgrzebła itd.); o ile nie ma tylu osób, należy wpierw obrządzić zwierzęta zdrowe, a potem zakażone, po czym starannie umyć ręce oraz odkazić ręce i obuwie (nogi);

g. na pastwisku zwierzęta zdrowe i zakażone muszą się paść oddzielnie; najlepiej byłoby przeznaczyć osobne pastwiska dla tych zwierząt.

h. szczególny nacisk położyć należy na posiadanie w stadzie zdrowego buhaja, niereagującego na tuberkulinę oraz utrzymywanie jego w oddzielnym stanowisku w warunkach wybitnie higienicznych.

10. Posiadacz winien przede wszystkim przeznaczać do chowu cielęta po krowach zdrowych, niereagujących na tuberkulinę, gdyż z nich przede wszystkim winno być wyhodowane nowe stado odporne na gruźlicę, cielęta zaś po krowach reagujących przeznaczać raczej na tucz.

11. Posiadacz winien bezwzględnie utrzymywać na należytym poziomie ogólne warunki higieniczne swego stada, a przede wszystkim musi zapewnić dobre przewietrzanie obory i oświetlenie, zapewnić bydłu codziennie przynajmniej przez kilka godzin możność przebywania na otwartym powietrzu, higieniczne warunki pojenia i odpowiednie karmienie. Zwłaszcza niedopuszczalne winno być zadawanie paszy płynnej i wody do ogólnego żłobu w oborze.

12. Dla uzyskania dokładniejszego obrazu przebiegu zakażenia gruźlicą w danym gospodarstwie wskazane jest specjalne śledzenie zmian gruźliczych u wszystkich zwierząt poddawanych ubojowi.

*Załącznik Nr 2.*

## INSTRUKCJA

### w sprawie postępowania lekarsko-weterynaryjnego celem stwierdzenia gruźlicy u bydła.

Przed rozpoczęciem pracy w oborze należy sporządzić spis bydła na urzędowym przystosowanym do tego celu druku, następnie przystępuje się do badania.

I. Pracę rozpoczyna się od tuberkulinizacji.

1. Technika tuberkulinizacji.

Tuberkulinizację przeprowadza się metodą śródskórną.

Miejsce wstrzyknięcia tuberkuliny wybiera się po lewej stronie na szyi, w równej odległości od górnej krawędzi karku i rowku jarzmowego. Na wybranym miejscu należy wystrzyc sierść na przestrzeni kilku cm². Samo wystrzyganie sierści należy uskutecznić ostrożnie w celu uniknięcia skaleczeń, które mogłoby mieć wpływ zadrażniający na powierzchnie skóry; (z tych względów oraz ze względów na szybkość przeprowadzenia strzyżenia wskazane byłoby używanie maszynki do strzyżenia). W razie gdyby takie skaleczenie nastąpiło, należy przenieść miejsce wstrzyknięcia obok w odległości ok. 10 cm. Wystrzyżoną część skóry podnosi się przy pomocy palca głównego i wskazującego w fałd, którego grubość mierzy się noniuszem. Noniusz zasuwa się mocno, ale nie za silnie, tak, żeby ramię przyrządu, które powinno mieć szerokość najmniej ½ cm, nie wcisnęło się w skórę. Wynik pomiaru ma być natychmiast zapisany z dokładnością do pół milimetra. Miejsce zastrzyku powinno być oczyszczone alkoholem; środki dezynfekcyjne nie powinny być stosowane, bo mogą podrażnić skórę i spowodować mylne odczytanie wyników.

Do tuberkulinizacji używa się strzykawek o pojemności 1 cm³ z regulatorem oraz cienkich krótkich igieł (długość ostrza 0,5 cm.). Igły powinny być przygotowane w ilości przynajmniej 24 sztuk. Igły i strzykawki powinny być wygotowa-

ne przed użyciem. Po zastrzyku u każdego zwierzęcia igła powinna być zmieniona, albo wytarta watą nasyconą alkoholem. Przed zastrzykiem zwierzę powinno być opanowane trzymaniem za nos tak, żeby się nie ruszało podczas zastrzyku.

Sam zastrzyk przeprowadza się następująco: w miejscu wystrzyżonym ujmuje się lewą ręką fałd skóry przy pomocy palca głównego i wskazującego, następnie wbija się igłę prawie równolegle do powierzchni skóry pomiędzy warstwy skóry, przy czym należy uważać, żeby nie za głęboko i nie zbyt powierzchownie. Po wprowadzeniu igły na całą długość należy ją nieco cofnąć i wstrzyknąć 0,1 cm³ (cielętom) lub 0,2 cm³ (starszym sztukom) tuberkuliny 50%. W miejscu wstrzyknięcia winien się utworzyć mały twardy groszek.

Do tuberkulinizacji należy używać wyłącznie 50% tuberkuliny produkcji Państwowego Instytutu Weterynaryjnego. Zamawiać należy ilość nie większą, niż potrzebną do zużycia w ciągu jednego miesiąca. Otrzymanej tuberkuliny nie wolno nikomu odstępować. Tuberkulina ma być przechowywana w miejscu ciemnym i chłodnym. W razie otrzymania tuberkuliny nie w ampułkach, lecz w buteleczkach, wylot i korek butelki z tuberkuliną ma być wyjałowiony przez opalenie przed otworzeniem i zamknięciem butelki.

2. O d c z y t y w a n i e w y n i k ó w następuje po 72 godzinach od chwili dokonania zastrzyku.

Grubość fałdu skórnego mierzy się noniuszem w miejscu zastrzyku. Różnica między grubością fałdu przed zastrzykiem i w 72 godz. po zastrzyku wykazuje stopień reakcji.

Jako odczyn dodatni uznaje się zgrubienie skóry w miejscu zastrzyku większe niż 4 mm.

Jako odczyn wątpliwy uznaje się zgrubienie skóry od 2 do 4 mm.

Oprócz zgrubienia fałdu przy ocenie należy również zwrócić uwagę na bolesność i zaczerwienienie w miejscu zastrzyku oraz czy okoliczne naczynia i gruczoły są powiększone.

Przy reakcji wątpliwej można natychmiast powtórnie w to samo miejsce wstrzyknąć 0,1 cm³ tuberkuliny, po czym odczytuje się wynik po 48 godzinach. Grubość fałdu skórnego przed pierwszym zastrzykiem będzie służyć do kontroli reakcji.

Należy pamiętać, że za pomocą tuberkulinizacji można tylko stwierdzić, które zwierzę jest zakażone gruźlicą, ale specjalnie u starszego bydła rogatego z gruźlicą nieraz daleko posuniętą odczyn przy tuberkulinizacji może wcale nie wystąpić lub tylko nieznacznie.

Należy również uważać, ażeby nie przeprowadzać tuberkulinizacji śródskórnej przed upływem 6 tygodni po poprzedniej tuberkulinizacji (wyjątek stanowi ponowne badanie przy reakcji wątpliwej).

Tuberkulinizację innych zwierząt, niż bydło rogate, przeprowadza się w razie istotnej potrzeby podobnie, jak u bydła, z tym, że grubości skóry mierzyć nie potrzeba. Owcom wstrzykuje się tuberkulinę w fałd ogonowy, świniom w fałd uszny u nasady ucha. Przy odczytywaniu wyniku należy brać pod uwagę występujący obrzęk, zaczerwienienie i bolesność.

Celem wykrycia zwierząt z otwartą gruźlicą należy przeprowadzić badanie kliniczne.

II. B a d a n i e k l i n i c z n e.

Badanie to przeprowadza się u wszystkich zwierząt. Wobec tego należy przeprowadzić następujący wywiad:

a. zasięgnąć informacji u posiadacza zwierząt, czy wykryto gruźlicę przy uboju którego ze zwierząt;

b. wypytać się personelu oborowego, czy które zwierzę w oborze kaszlę, czy ma wypływ z nodrzy, albo ma chore wymię, czy miało lub ma wyciek z narządów płciowych;

c. zanim rozpocznie się kliniczne badanie, należy przejrzeć całe stado, poruszyć zwierzęta, które leżą, przy czym uważać, czy wskutek tego jakieś zwierzę kaszle, co należy zapisać;

d. przy klinicznym badaniu poszczególnych zwierząt, które reagują na tuberkulinę, albo zwierząt niewiadomego pochodzenia kaszel należy uważać zawsze za podejrzany objaw gruźlicy płuc.

Po przeprowadzeniu powyższego wywiadu przystępuje się do właściwego badania, przy czym należy uważać na następujące objawy:

1. P o d e j r z e n i e g r u ź l i c y p ł u c. Samoistny, pojedyńczy albo w postaci napadowej występujący kaszel, brak lub zaostrzenie szmeru oskrzelowego, szmery płucne najrozmaitszego rodzaju (stwierdza się po sztucznym zahamowaniu oddechu przez szczelne zamknięcie otworów nosowych i jamy gębowej obydwiema dłońmi albo przez przepędzanie; po każdym zwierzęciu ręce pomocnika muszą

być umyte i odkażone), trudności oddechowe przy wykluczeniu innych przyczyn (nieżyt oskrzeli, zaraza płucna, zapalenie płuc na pastwisku, po transportach, robacze zapalenie płuc, urazowe zapalenie płuc), wychudzenie.

2. Podejrzenie gruźlicy wymion. Jędrne lub twarde, niebolesne, nie gorące, równomierne lub guzowate zgrubienia jednej lub kilka ćwiartek wymienia z narazie niedostrzegalnie zmienionym, a potem z chudym, wodnistym, kłaczkowato żółtym, albo podobnym do ropy mlekiem przy jednoczesnym powiększeniu gruczołów nadwymieniowych.

3. Podejrzenie gruźlicy narządów płciowych.

a. Gruźlica macicy. Zaburzenia w cyklu płciowym (nieregularność ruji, wzmożony popęd płciowy), jałowość, poronienia, nikły wyciek śluzowo-ropny, niecuchnący z pochwy; równomiernie stwardniała lub guzowato zgrubiała macica, której otrzewna może wykazywać mniejsze lub większe guzki (perlica); stwardniałe, wężykowate, zgrubiałe jajowody, powiększone i guzowate jajniki, czasem z kosmkami na powierzchni, powiększenie gruczołów chłonnych miednicowych i krzyżowych, równomierne albo na podobieństwo sznura pereł zgrubiałe przewody Gärtnera, tworzenie się wrzodów w pochwie, równomierne lub guzowate obrzmienie warg sromowych, owrzodzenie warg sromowych.

b. Gruźlica jąder. Stwardniałe, niebolesne, guzowate, powiększenie przyjądrza, później zrost przyjądrza z jądrem, puchlina wodna osłon jądrowych.

4. Podejrzenie gruźlicy jelit. Zaburzenia w trawieniu, przewlekła biegunka lub zatwardzenia przy braku innych przyczyn (pasza rozwalniająca, inne choroby jelit), częste bez widocznej przyczyny występujące wzdęcia, równomierne albo guzowate powiększenia gruczołów chłonnych krezkowych, perlica otrzewnej.

Przy wszystkich postaciach gruźlicy znajduje się często jako odznakę uogólnienia gruźlicy równomierne albo guzkowate powiększenie namacalnych zewnętrznie lub wewnętrznie (per rectum) gruczołów chłonnych, zwłaszcza żuchwowych, przyusznych, szyjnych, przedłopatkowych, pachowych właściwych, słabizny, fałdu kolanowego, nadwymieniowych, krzyżowych, biodrowych i krezkowych.

III. Pobieranie prób do badania bakteriologicznego.

Ostateczne stwierdzenie gruźlicy otwartej może nastąpić tylko przez stwierdzenie pałeczek gruźlicy w rozmazie, za pomocą wysiewu lub przez szczepienie świnki morskiej.

Próbki należy tak pobrać, by wykluczyć wtórne zanieczyszczenie przez pałeczki gruźlicze oraz inne kwasoodporne szeroko rozprzestrzenione bakterie (z roślin pokarmowych, wody, gruntu, kału i t.d.), a także zamianę pobranych prób. Do pobierania próbek służą starannie oczyszczone i odkażone narzędzia oraz naczynia szklane jałowe przygotowane przez P.I.W. i zaopatrzone w etykiety do oznaczania próbek. Przed każdym pobraniem próbek należy dokładnie oczyścić i odkazić ręce (nie używać sublimatu!).

a. Pobranie wykrztusiny z płuc. W celu pobrania wykrztusiny z płuc najlepiej stosować metodę krwawą, posługując się tracheotomem i jałowym pędzelkiem do pobierania śluzu z płuc. Zabieg przeprowadza się następująco: głowę zwierzęcia, trzymanego cążkami nosowymi Harms'a, podnosi się możliwie najwyżej do góry, następnie po wystrzyżeniu sierści na wysokości górnej $^1/_3$ szyi w okolicy tchawicy i odkażeniu przygotowanego miejsca alkoholem, wbija się tracheotom (po uprzednim nacięciu skóry nożem lub bez tego) w środek między 2 pierścienie tchawicowe, uważając, by nie uszkodzić tylnej ściany tchawicy; po wbiciu tracheotomu pozostawia się w tchawicy rurkę, usuwając grot zaopatrzony rękojeścią znajdujący się w rurce tracheotomu i wsuwa się pędzelek w rurkę głęboko aż do wywołania kaszlu. Po wyciągnięciu pędzelka wkłada się go do wyjałowionej probówki odpowiednio oznakowanej i szczelnie zamykanej, odcinając wystającą z probówki część drucika. Tak pobraną próbkę przesyła się jak najszybciej do badania bakteriologicznego. Istnieją również inne narzędzia i sposoby pobierania wykrztusiny z płuc, które można stosować w wypadku nieposiadania wyżej opisanego zestawu.

b. M l e k o  d o  b a d a n i a przesyła się w ilości co najmniej 100 $cm^3$. Wymię starannie obmywa się ciepłą wodą z mydłem, odkaża się strzyki 60% alkoholem, obsusza się watą lub gazą jałową, potem zdaja się kilka pierwszych wytrysków mleka do przeznaczonego w tym celu kubła, następnie do specjalnie przygotowanego jałowego naczynia, napełniając je całkowicie, aby uniknąć zmaślania. Pobrane próby mleka należy natychmiast wstawić do zimnej wody, by je odpowiednio przechłodzić, a następnie celem zapobieżenia ścięciu się mleka (zwłaszcza w porze ciepłej) w czasie przesyłki należy na 100 $cm^3$ mleka dodać 0,5 gr. kwasu bornego lub 5 kropli 0,2% Kalium bichromatum.

c. P o b r a n i e  ś l u z u  z  m a c i c y  i  p o c h w y: po dokładnym oczyszczeniu i odkażeniu sromu oraz uprzednim masażu macicy przez odbyt pobiera się śluz za pomocą jałowej łyżki pochwowej.

d. P r ó b y  k a ł u pobiera się bezpośrednio z odbytnicy.

---

Redakcja i Administracja: Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych. Warszawa, Nowogrodzka 50

Wydział Prasy i Informacji. Pokój 107. Tel. 887-84 Cena zł 30

Konto P. K. O. I — 1888. Dziennik Urzędowy Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych w Warszawie.

Drukarnia Państwowa Nr 1 w Warszawie. 3000. Zam. 3283. XII. 47 r.